

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри
методики музичного виховання та диригування Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника Карась Ганни Василівни
на дисертаційну роботу Кузнецової Ольги Олександрівни
«Рецепція особистості та творчості Миколи Лисенка
в соціокультурних координатах Галичини до 1942 року», подану на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми дослідження. Незважаючи на те, що музикологічне лисенкознавство нараховує близько ста п'ятдесяти років, Ольга Олександрівна Кузнецова взяла на себе відповідальне завдання – внести свою посильну лепту у цю важливу складову української науки, обравши регіональний контекст. Музична регіоніка, як відносно молода галузь музикознавства, потребує фундаментальних досліджень, тому, актуальність дослідження О. Кузнецової, що полягає в обґрунтуванні впливу М. Лисенка, як людини й митця, на музично-мистецький та суспільно-культурний ландшафт Галичини від кінця XIX століття до 1942 року, є беззаперечною і викликає повагу до сміливості авторки щодо її висвітлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає науковій темі «Українська хорова культура та музична освіта: теорія, історія, практика» планів науково-дослідницької роботи кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва (до 2022 року кафедра методики музичного виховання та диригування) Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 15 від 15 жовтня 2020 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується широкою джерельною базою, об'ємним

компендіумом аналітичних студій, актуальною науковою літературою та сучасними теоретико-методологічними підходами.

Об'єктивність дослідження обумовлена оперуванням великою кількістю фактологічного матеріалу та його аналізом. Репрезентативним є *додаток А*, в якому подано ілюстровані матеріали (дописи з періодичних видань, поезія, нотні видання, фотокопії портретів М. Лисенка та ін.).

Не менш вагомою є теоретико-методологічна база дослідження з царини музикознавства, філософії, соціології, культурології, історії України та Галичини, етнопсихології.

Використання міждисциплінарного та рецептивного підходів та різноманітних методів, зокрема джерелознавчого, історико-ретроспективного, системного аналізу та персонології обумовило усебічне охоплення проблемних зон, заявлених у дисертаційній роботі, та дозволило вибудувати вірну дослідницьку стратегію. Таким чином констатуємо, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими.

Наукова новизна результатів дослідження та їх наукова обґрунтованість. Усі положення наукової новизни забезпечуються вагомістю джерельної бази, теоретико-методологічним підґрунтям та сучасними науковими підходами. У дисертації О. Кузнецової *вперше*: з'ясовано історичні, ідеологічні, суспільно-психологічні передумови сприйняття митця-патріота в Галичині; систематизовано здобутки визначних галицьких музикологів у ділянці лисенкознавства окресленого періоду; зібрано й узагальнено публіцистичну лисенкіану, охарактеризовано белетристику, поезію та інші регіональні мистецькі артефакти, пов'язані з композитором. *Набуло подальшого розвитку*: панорамне висвітлення контактів Лисенка з галичанами крізь призму епістолярію, спогадів, періодики; виявлення аспектів суспільної та індивідуальної рецепції Лисенка як геніальної особистості й митця в історико-культурному контексті життя краю. *Доповнено*: прояви творчої рецепції музики Лисенка в композиторській ділянці та розширено їхню сутність через інші галузі його праці, а також через особистісно-духовну еманацию; музично-регіональні дискурси досліджень вивченням безпосередньо-контактного й духовного

впливів видатної особистості; виконавські презентації Лисенкових творів і інші виконавські аспекти проблеми (відтворча динаміка Лисенкової музики за жанрами, діаграма коливань артистичного інтересу до неї).

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Завдяки багатогранності праці Лисенка-митця й громадського діяча в дослідженні розширено тлумачення сутності категорій «регіональної рецепції музичної творчості» та «інфраструктури композиторської творчості», запроваджених С. Олійник, рецепцією та інфраструктурою ідейно-мистецьких засад і універсалізму діяльності видатної національної історичної особистості «монадного типу» (С. Кримський) в окремому регіоні. Водночас робота підкреслює регіонально-культуротворче значення М. Лисенка через соціологічні концепти «впливу», «суспільних несень» і філософське поняття «генія». Практичне значення дослідження полягає в можливостях використання його положень у викладанні навчальних дисциплін вищої музичної освіти: «Українська музична культура», «Культурологія», «Історія музики», спецкурсів «Музична культура регіонів України», «Музична соціологія», «Музична антропологія», «Музична критика», «Історія українського музикознавства» та ін., а також у доповненні змісту освіти фахівців із культурології, музейної справи, соціально-гуманітарного напрямку тощо. Отримані результати можуть бути використані у підготовці монографій, підручників і посібників, наукових розробок тощо з питань музичного краєзнавства чи регіоніки, історії музичної культури, епістолографії та ін.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація має таку структуру: вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дисертації – 246 сторінок, з них основного тексту – 181 сторінка. Список використаних джерел включає 357 найменувань.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та вказано на його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено теоретичну та методологічну основи дисертації, сформульовано наукову новизну та зазначено практичне значення проведеного

дослідження, вказано на особистий внесок здобувачки, подано відомості про апробацію, публікації, структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ *«Ракурси дослідження постаті, спадщини та громадської праці М. Лисенка»* презентує теоретично-методологічну базу дослідження.

У підрозділі 1.1 *«Історіографічний огляд тематики лисенкознавства»* авторка здійснює дослідження мистецтвознавчо-культурологічного «архіпелагу» лисенкознавства, зокрема музикознавчі дослідження, музично-критичні й публіцистичні здобутки музикологів, музичну критику й публіцистику немузикантів; виконавський доробок в динаміці концертного життя Лисенкових творів.

Підрозділ 1.2 *«Теоретико-методологічні засади вивчення впливу та регіональної рецепції видатного митця»* ґрунтується на «інтеграції індивідуально-біографічного, суб'єктно-діяльнісного та соціально-типологічного підходів. Завдяки цьому окреслюються основні критерії для виокремлення сутності, значення і специфіки діяльності таких осіб» (с. 32).

У підрозділі 1.3 здійснюється філософське осмислення значення життєтворчості М. Лисенка. Авторка розмислює над поняттями «талант» і «геній», звертаючись при цьому до таких авторитетів як К. Юнг, І. Франко, Л. Костенко, О. Козаренко і до самого М. Лисенка.

Другий розділ дисертації – *«Формування та еволюція галицької суспільно-культурної інфраструктури особистості та діяльності М. Лисенка»* – присвячений різним аспектам рецепції видатного композитора на теренах Галичини.

У підрозділі 2.1 авторка досить ґрунтовно висвітлює суспільно-історичне, ідеологічне та етнопсихологічне тло галицької Лисенкіани, привертає увагу до національної ідентифікації галицьких українців та еволюції М. Лисенка до остаточного власного мовного самоусвідомлення «українця» (с. 47–49).

Підрозділ 2.2 *«Микола Лисенко як центр притягання сузір'я діячів української культури й науки в Галичині»* зосереджує увагу на широкій галицькій інфраструктурі суспільної рецепції Лисенка, яка спиралася на його персональні контакти з місцевою елітою. До неї належали І. Франко, О. Огоновський,

В. Лукич (В. Левицький), В. Шухевич, О. Барвінський, Ф. Колесса, А. Вахнянин, О. Нижанківський. В результаті листування та особистого спілкування відбувалося взаємозбагачення як М. Лисенка, так і його друзів-галичан.

У підрозділі 2.3 широко і багатогранно на основі місцевої публіцистики висвітлено відзначення ювілеїв і пам'ятних дат Миколи Лисенка в Галичині: 25-ліття у 1892-му році та 35-ліття (1903 рік) творчої діяльності композитора, академій пам'яті М. Лисенка (1912, 1937 рр.), 100-річчя з дня народження композитора (1942 рік).

Підрозділ 2.4 широко розкриває проблематику поезії, белетристики та мистецьких артефактів галицьких митців, присвячених Миколі Лисенку.

Інші форми суспільної рецепції митця в краю (публіцистика, видання творів, товариство, інститут) висвітлені у підрозділі 2.5.

У підсумку розділу авторка висновує: «Лисенкові музика й листування, відвідини Галичини, інформація про нього в пресі (перед ювілеєм і після) інтенсивно формували суспільно-культурну рецепцію та інфраструктуру його особи й творчості в краї. <...> Водночас галицькі українці жили його ідеями, поглядами, знаннями й досвідом і певною мірою вдосконалювалися» (с. 113).

Третій розділ дисертації «*Лисенкознавство в Галичині: осягнення класика*» є важливим з огляду на виявлення рівня музикознавства в краї.

Підрозділ 3.1 «*Праці галицьких музикознавців кінця XIX – першої третини XX сторіччя*» присвячено характеристиці їх наукового доробку про М. Лисенка. Авторка насамперед спирається на дослідження фольклориста світової слави, композитора і диригента Ф. Колесси та видатного композитора і музикознавця С. Людкевича, які «...стали зачинателями-фахівцями галицької музикологічної лисенкіани» (с. 141). Заслуга праць відомого музикознавця, композитора і педагога В. Витвицького, на думку О. Кузнецової, «...у поглибленні соціологічного ракурсу лисенкіани, спеціальному розгляді оперної спадщини, а також у висвітленні взаємин Лисенка й Франка» (с. 141). Визначний музикознавець, композитор, піаніст та педагог Б. Кудрик «...вніс нові аспекти, а саме, порівняльну характеристику Лисенка з однолітком, представником

галицької композиторської школи В. Матюком і наголосив на Лисенкому новаторстві у різних формах творчості» (с. 141).

У підрозділі 3.2 виокремлено праці галицьких музикознавців до 100-літнього ювілею М. Лисенка.

Четвертий розділ «Вплив М. Лисенка на розвиток музично-творчої та виконавської сфер у Галичині» в архітектоніці дисертації можна розглядати як кульмінаційний, оскільки авторка аналізує основні тенденції рецепції мовостилію і жанрової системи Лисенкової творчості, які були дуже плідними для галицьких композиторів (підрозділ 4.1.), а також детально осмислює концертно-виконавське життя музики М. Лисенка, виконання якої сприяло професіоналізації музичних сил Галичини.

Висновки дисертації узагальнюють результати дослідження, вони відповідають поставленій меті та завданням, є методологічно обґрунтованими.

Список використаних джерел є репрезентативним і відображає рівень опрацювання наукової літератури з досліджуваної проблематики.

Оформлення списку використаних джерел та літератури відповідає вимогам Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Варто відзначити добру мову дисертації, її стилістику та образність.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. За темою дисертації здобувачкою опубліковано 10 одноосібних публікацій, з них: 3 містяться у наукових фахових виданнях України, включених до категорії «Б»; 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав; 5 – у збірках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, що свідчать про апробацію матеріалів дисертації. Наукові праці, які опубліковані за темою дисертації, містять науково обґрунтовані результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються аргументованістю й логічністю викладу.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У ході аналізу змісту дисертаційної роботи О. Кузнецової

порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать авторці особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. Кузнецової, вважаємо за потрібне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі зауваження.

1. В історіографічному огляді джерел з порушеної проблематики хотілося би прочитати їх оцінку авторкою.

2. У підрозділі 1.2 О. Кузнецова веде мову про інтеграцію індивідуально-біографічного, суб'єктно-діяльнісного та соціально-типологічного підходів, однак в методологічну основу дослідження ці підходи не включені.

3. Немає висновків до підрозділів.

4. Часто біля прізвищ діячів музичного мистецтва немає ініціалів, що свідчить про фамільярне ставлення О. Кузнецової до них.

5. Питання: Відомо, що родина М. Лисенка обрала для переїзду з Києва Львів під час Другої світової війни. Хоча Ваше дослідження обмежується 1942 роком, цікаво було би довідатися, чи діти й онуки композитора знайшли тут надійний прихисток із боку місцевих музикантів і мешканців загалом?

Висловлені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи О. Кузнецової, яка виконана на високому науковому рівні та має вагоме теоретичне і практичне значення.

Висновок. Дисертація Кузнецової Ольги Олександрівни «Рецепція особистості та творчості Миколи Лисенка в соціокультурних координатах Галичини до 1942 року», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., та вимогам, встановленим наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження

Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 р., не містить ознак порушення академічної доброчесності, що дає підстави для присудження О. О. Кузнецовій ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри методики музичного виховання та диригування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ганна КАРАСЬ

